

Bartul Čović 13. prosinca 2020.

Život u zaleđu: Benkovac

Nekada živopisno središte Ravnih Kotara i Bukovice, Benkovac je bio jedan od centara jugoslavenske poljoprivredne proizvodnje. Danas, puno godina nakon rata i tranzicije, dobar dio njegovih stanovnika i stanovnica nosi u sebi izbjegličke traume, a gotovo se svi suočavaju s problemom bezperspektivnosti i ekonomske deprivacije. Donosimo posljednji u nizu tekstova u okviru novinarskog projekta Život u zaleđu.

Središte Benkovca, studeni 2020. godine (foto: BČ)

Benkovac je jedno od pet mjesta navedenih u Programu integrirane fizičke, gospodarske i socijalne regeneracije malih gradova na ratom pogođenim područjima

ili skraćeno Programu urbane regeneracije. Ovaj projekt predviđa povlačenje 120 milijuna eura sredstava europskih fondova, a provodi ga Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije u suradnji s Ministarstvom rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike. Uz Benkovac, odabrani su i Beli Manastir s općinom Darda, te Knin, Petrinja i Vukovar.

Pri odabiru „depriviranih pilot-područja“ na kojima će se projekt provoditi u obzir je uzet niz socioekonomskih faktora, a kao neki od ciljeva navedeni su „smanjenje socijalne nejednakosti, isključenosti i siromaštva, poboljšanje infrastrukture, jačanje potencijala rasta, povećanje atraktivnosti za življenje, jačanje socijalnog uključivanja i aktivnog sudjelovanja stanovnika tih područja u gospodarskom i društvenom životu“. Ako ste ikada u posljednjih par desetljeća makar prolazili Benkovcem, zasigurno vam je jasno zašto se našao na popisu područja kojima je najhitnije potrebna infrastrukturna regeneracija.

Dobar dio grada izgleda kao da je rat završio jučer, a ne prije 25 godina. Brojne kuće stoje polurazrušene, bez krovova, srušenih katova i praznih prozorskih okna. Vlasnici su im uglavnom Srbi protjerani u Oluji ili su vlasnički udjeli suviše komplicirani da bi se itko mogao baviti obnovom. Spomenik Franji Tuđmanu visok četiri metra stoji na mjestu na kojem je 1990. navodno pokušao atentat na prvog predsjednika Republike Hrvatske. Kasnije se pokazalo kako se ipak radilo tek o pojedincu koji je u pijanom stanju potegnuo plinski pištolj na redare HDZ-ovog predizbornog skupa, bez jasne nakane da pokuša usmrtiti osnivača stranke. U svakom slučaju, radi se o jednom od mnogih događaja koji su odigrali ulogu u raspirivanju međunacionalnih sukoba u osvjetljenje Domovinskog rata, a benkovački spomenik Tuđmanu tu je da nas na njega trajno podsjeća.

Nekoliko obližnjih murala s endehazijskom i nacionalističkom ikonografijom dodatno pojačava turobnu postratnu atmosferu. Nasuprot njihovom trijumfalnom tonu, središte grada obilježeno je mnogim grafitima s parolama kao što su „Tourist free zone“, „Smiješan grad“, „Ti u kafiću, ja u kafani“, „Alkoholom protiv droge“, „Malo mi za sriću treba“ ili „Jebem ti rat! Da ti jebem! Jebite se ljudožderi“, kojima je nepoznat počinitelj (ili više njih) Benkovac smjestio poprilično visoko na listi hrvatskih mjesta poznatih po ovoj vrsti ulične umjetnosti, naročito s obzirom na njegovu veličinu.

Prema popisu stanovništva iz 2011. godine, na benkovačkom je području živjelo 11026 ljudi, što znači da je u odnosu na 1991. izgubljeno čak dvije trećine stanovništva. Ništa čudno s obzirom na dva vala protjerivanja stanovništva

benkovačkog područja prije posttranzicijske deprivacije. Prvo su nakon uspostave Republike Srpske Krajine protjerivani Hrvati, a 1995. su na red došli Srbi, kojih je netom prije rata ovdje bilo nešto manje od 19 tisuća, a danas tek oko 1500. Dio Srba se u poslijeratnim godinama postepeno vraćao, u mnoge prazne kuće naselili su Hrvati prognani iz BiH, ali je jasno da se Benkovac nikada više neće približiti nekadašnjem broju stanovnika. Umirovljeni ekonomist Gligorije Rnjak zvani Glišo iz obližnjeg sela Buković o razdoblju prije rata govori nam kroz perspektivu ekonomskog procvata:

„Ovo je prije rata bilo mjesto di je svak imao posla, narod je mirno živio, a djeca se školovala. Ljudi su radili u firmama i brinuli o obiteljskim imanjima na selu. Ja sam radio u Poljoprivrednoj zadruzi Razvitak. Imali smo najveću tvornicu kiselog kupusa u Jugoslaviji. Imali smo kompleks sa 530 vagona hladnjača i proizvodili 40 hiljada komada pršuta. Bili smo najjači u proizvodnji maraske i badema, oko 12000 tona godišnje, pa maslinarstvo i ribarstvo...Većina poljoprivrednog zemljišta propala je već u ratu zbog neodržavanja, a nekadašnji Poljoprivredno-prehrambeni centar danas je pod korovom.“

Glišo ističe i nekadašnje Građevinsko poduzeće Radnik, ponos benkovačke industrije, koje je provodilo građevinske projekte na čitavom području sjeverne Dalmacije, a neke i u Splitu.

„U Radniku i benkovačkom pogonu Jugoplastike radilo je preko 3000 ljudi. U Jugoplastici su proizvodili cipele koje su se izvozile u Sovjetski Savez i drugdje, danas je na njihovom mjestu Tommy gdje sirotih dvadesetak trgovaca radi za mizerne plaće“.

Temeljna egzistencijalna pitanja danas zaista muče stanovništvo benkovačkog kraja – puno je korisnika socijalne pomoći, a velik broj starijeg stanovništva u okolnim selima ovisi o radnicima Caritasove pučke kuhinje, bez kojih doslovno ne bi imali štoza jesti. Pored toga, mnoga sela još čekaju na izgradnju vodovodne infrastrukture. Krajem prošle godine o ovom problemu pisao je tjednik *Novosti*, jedan od rijetkih domaćih medija koji redovno donose vijesti s „područja posebne državne skrbi“. U **razgovoru** s Goranom Borkovićem, zamjenik predsjednika Mjesnog odbora Dojčilo Matić iz Islama Grčkog kazao je:

„Činjenica da nismo spojeni na vodovodnu mrežu doslovno nam zagorčava život. Tako smo blizu vodi, a u isto vrijeme i tako daleko. Oko Islama Grčkog ima dovoljno rijeka. Još prije rata su iskopani cjevovodi, ali vode, eto, još nema. Ali ima puno obećanja. Nadamo se da je čekanju konačno došao kraj. Projektna dokumentacija se radi duže od godinu dana. Komisije su snimile stanje, novac je osiguran i obećano je da će dokumenti biti gotovi do prvog maja. Došao nam je deseti mjesec, a još uvijek smo na čekanju. Bio sam prije otprilike mjesec dana kod direktora Vodovoda. Rekao mi je da se kasni s izradom, a da ni on sam ne zna razloge za to i da će se osobno angažirati da se požuri. Bojimo se da će se izrada prolongirati tko zna do kada. Posebno zato što znamo da su tehnika i mehanizacija prebačeni na istočno područje Benkovca gdje se širi vodovodna mreža.“

Kada se na sve nadoda i diskriminacijska politika koju lokalne vlasti dosljedno provode prema Srbima povratnicima, zaobilazeći njihove zaseoke i sela prilikom širenja asfaltnih puteva i ostale infrastrukture prijeko potrebne za iole normalan život, možemo razumjeti zašto je dobar dio Benkovčana itekako nepovjerljiv prema toliko najavljivanim projektima urbane regeneracije, bez obzira na osmeroznamenaste cifre EU fondova. Urazgovoru sastarijima naročito prevladavaju dva motiva – sjećanje na bolju prošlost i strepnja pred neizvjesnom budućnošću. Ova kombinacija ne izostaje ni u ostalim razgovorima o životu u dalmatinskom zaleđu.

Novinarski projekt *Život u zaleđu* realizira se u okviru potpore novinarskim radovima Agencije za elektroničke medije.

Like Share 42 people like this. [Sign Up](#) to see what your friends like.

TAGOVI: [Bartul Čović](#), [Benkovac](#), [EU fondovi](#), [europski fondovi](#), [Građevinsko poduzeće Radnik](#), [industrijalizacija](#), [Jugoplastika](#), [pretvorba](#), [privatizacija](#), [reindustrijalizacija](#), [život u zaleđu](#)
